

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

2.1.1 ความหมายของพฤติกรรม

2.1.2 ประเภทของพฤติกรรม

2.1.3 องค์ประกอบของพฤติกรรม

2.1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม

2.2 พฤติกรรมรับผิดชอบ

2.2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

2.2.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

2.2.3 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

2.2.4 องค์ประกอบของความรับผิดชอบ

2.2.5 การวัดพฤติกรรมรับผิดชอบ

2.2.6 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมกับพฤติกรรมรับผิดชอบ

2.2.7 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรับผิดชอบ

2.3 พื้นที่ที่ศึกษา

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

2.1.1 ความหมายของพฤติกรรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายของคำว่า “พฤติกรรม” ไว้ว่า หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดและความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า¹ ซึ่งสอดคล้องกับ Longman Dictionary of contemporary English ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรม ไว้ว่า behaviour หมายถึง อาการที่บุคคลหรือสัตว์แสดงออกมาซึ่งในทางวิทยาศาสตร์

¹ ราชบัณฑิต,พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร:ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์,2546), หน้า 768.

อาการที่บุคคลหรือสัตว์แสดงออกมาเช่นนั้น เป็นเรื่องปกติทั่วไป² นอกจากนั้น พจนานุกรมภาษาอังกฤษ³ ให้ความหมาย คำว่า พฤติกรรม โดยใช้คำว่า behavior หรือ behaviour แปลว่า ปฏิบัติตัว ทำตัวให้ดี ความประพฤติ พฤติการณ์ คุณสมบัติ แสดงคุณสมบัติ อาการ แสดงอาการ พร้อมกันนี้ กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ และสุจิตรา แดงอินทวัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ทั้งที่ทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม แต่สามารถสังเกตได้ บันทึกหรือวัดได้ด้วยเครื่องมือ⁴ นอกจากนั้น เทพพร มังธานี ให้ความหมาย พฤติกรรม ว่า การกระทำทั้งที่มีมโนธรรมและไม่มีมโนธรรมอยู่ด้วย⁵

ในขณะเดียวกัน ชวนพิศ ทองทวี⁶ ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าผู้นั้นจะรู้ตัวหรือไม่และผู้อื่นจะสังเกตได้หรือไม่ก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ จารึก ชุกิตติกุล⁷ ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความประพฤติต่างๆ โดยทั่วไป พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมในการปฏิบัติซึ่งกระทำเป็นประจำในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต⁸ ให้

² Longman Dictionary of contemporary English, New ed., Pearson Education Limited,(Printed in China GCC/01, 2003), P. 123-124.

³ SO SETHAPUTRA, NEW MODEL ENGLISH-THAI DICTIONARY,(กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2545),หน้า 50.

⁴ กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ และสุจิตรา แดงอินทวัฒน์,จิตวิทยาทั่วไป (GENERAL PSYCHOLOGY), พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลศรีสงวนการพิมพ์, 2532), หน้า 3.

⁵ เทพพร มังธานี, ม.ป.ป., เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา 419210 จริยศาสตร์ (Ethics), ภาควิชาปรัชญาและศาสนา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า 5.

⁶ ชวนพิศ ทองทวีและคณะ, การติดตามผลบัณฑิตปริญญาตรีครุศาสตร์ สาขาการศึกษาในชนบท, คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูมหาสารคาม, มหาสารคาม, 2520, หน้า 5.

⁷ จารึก ชุกิตติกุล,กิจกรรมนิทรรศการ "ครุคอมพิวเตอร์ของแผ่นดิน" 18-20 สิงหาคม 2542, พิมพ์ครั้งที่ 1, คณะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีชั้นสูง สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี 2542, หน้า 5.

⁸ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต,ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม (Theories and techniques in behavior modification),(กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2536), หน้า 2-3.

ความหมายไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ถูกคลกระทำ แสดงออกมา ตอบสนอง หรือโต้ตอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับพรรณราย ทรัพย์ะประกา⁹ให้ความหมายพฤติกรรม ไว้ว่า หมายถึง การกระทำซึ่งบ่งบอกความรู้สึกภายในจิตใจพฤติกรรม ภายในอันหมายถึงการทำงานของระบบต่างๆภายในร่างกายของคนเราซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมภายในเช่นเดียวกัน สิทธิโชค วรานุสันติกุล¹⁰ ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ปฏิกริยาและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรม นามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับ โยธิน ศันสนยุท¹¹ ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การกระทำที่สังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การเต้นของหัวใจ การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้ เช่น ผู้กระทำรู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก และ โกลเดนสัน¹² (Goldenson) ได้ให้คำจำกัดความของพฤติกรรมไว้ว่า เป็นการกระทำหรือตอบสนองการกระทำทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ในการตอบสนองสิ่งกระตุ้นภายในหรือภายนอก รวมทั้งเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆที่เป็นไปอย่างมีจุดหมายสังเกตเห็นได้หรือเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่ได้ผ่านการใคร่ครวญแล้วหรือเป็นไปอย่างไม่รู้ตัว

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง อาการหรือการแสดงออกหรือปฏิกริยาของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ที่อยู่รอบตัวในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาการหรือการแสดงออกหรือปฏิกริยาที่แสดงออกมานั้นอาจจะเป็นไปในทางบวกและทางลบก็ได้ ทั้งที่แสดงออกมาโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว และสามารถสังเกตได้ บันทึกหรือวัดได้ด้วยเครื่องมือ

⁹ <http://www.rural.chula.ac.th/Relation/Board/show.php?id=65> (จิตวิทยาในการจัดการกับบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหา),(17 มิถุนายน 2552).

¹⁰ สิทธิโชค วรานุสันติกุล ,จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์ (Social psychology: theories and applications),(กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2546), หน้า 9 – 11.

¹¹โยธิน ศันสนยุท และคณะ,มนุษย์สัมพันธ์ : จิตวิทยาการทำงานในองค์กร,พิมพ์ครั้งที่ 3,(กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2535), หน้า 3.

¹² Robert M. Goldenson and others, *Disability and rehabilitation handbook*, New York: McGraw-Hill, c 1978, p 90.

2.1.2 ประเภทของพฤติกรรม

สิทธิโชค วรานุสันติกุล¹³ แบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออาจใช้เครื่องมือช่วย และ พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้

กึ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ และสุจิตรา แดงอินทวัฒน์¹⁴ แบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็นภายนอก มี 2 ลักษณะ คือ

1.1 พฤติกรรมแบบ Molar เป็นพฤติกรรมหน่วยใหญ่ที่สังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่า โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือช่วย เช่น การเคลื่อนไหวของร่างกาย การเดิน ยืน หัวเราะ การเขียนหนังสือ ฯลฯ

1.2 พฤติกรรมแบบ Molecule เป็นพฤติกรรมหน่วยย่อยที่ต้องอาศัยเครื่องมือช่วย ในการสังเกตพฤติกรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การไหลเวียนของโลหิต การเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต กระแสประสาทในสมอง ฯลฯ

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่ปรากฏออกมาให้เห็น เช่น ความคิด ความตั้งใจ ความสนใจ ความรู้สึก อารมณ์ แรงจูงใจ ความคาดหวัง ความเชื่อ ฯลฯ

ชัยพร วิชชาวุธ¹⁵ แบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสังเกตได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือใช้เครื่องมือพฤติกรรมภายนอกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 พฤติกรรมภายนอกที่ไม่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต คือ พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ง่าย เช่น การเคลื่อนไหวของแขน ขา การเต้นของหัวใจ เป็นต้น เรียกว่า พฤติกรรมโมลาร์ (Molar)

¹³ สิทธิโชค วรานุสันติกุล,จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์ (Social psychology: theories and applications), อ่างแล้ว,หน้า 11.

¹⁴ กึ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ และสุจิตรา แดงอินทวัฒน์,จิตวิทยาทั่วไป (GENERAL PSYCHOLOGY),อ่างแล้ว,หน้า 3.

¹⁵ ชัยพร วิชชาวุธ,มูลสารจิตวิทยา,(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 16.

1.2 พฤติกรรมภายนอกที่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต คือ พฤติกรรมที่เราไม่สามารถเห็นด้วยตาเปล่า เช่น การทำงานของคลื่นสมองจะต้องใช้เครื่องมือวัด พฤติกรรมประเภทนี้เรียกว่า พฤติกรรมโมเลกุล (Molecule)

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมที่เจ้าตัวเท่านั้นรับรู้ เช่น การได้ยิน การเข้าใจ การรู้สึกหิว ซึ่งพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นพฤติกรรมภายในมี 4 ลักษณะ คือ

2.1 พฤติกรรมที่เป็นความรู้สึกจากการสัมผัส (Sensitive) เช่น การเห็น การได้ยิน การรับรู้การสัมผัสและการมีความสุข เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมที่เป็นการเข้าใจหรือตีความ (Interpreting) เช่น เมื่อเรามองตาเพื่อนก็เข้าใจเพื่อนได้

2.3 พฤติกรรมที่เป็นความจำ (Remembering) เช่น เมื่อมีโทรศัพท์ เรียกเข้ามาเราอาจจำเสียงของเพื่อนได้

2.4 พฤติกรรมที่เป็นความคิด (Thinking) การคิดมีหลายชนิด อาจเป็นการคิดสร้างสรรค์หรือการคิดหาเหตุผลก็เป็นได้

พระพุทธศาสนา¹⁶ จำแนกพฤติกรรมของมนุษย์ เป็น 3 ประเภท คือ

1. กายกรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางร่างกาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การเดิน ยืน นั่ง และการแสดงภาษาทางกาย (ยกคิ้ว ลีวตา) ทางอ้อม เช่น การยิ้มและกล่าวทักทายเพื่อนด้วยลีลาต่างๆ

2. ทางวจีกรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การพูด การเจรจา ทางอ้อม เช่น พูดพร้อมจับมือหรือแสดงความเป็นมิตร

3. พฤติกรรมทางมโนธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงระดับจิตใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การมีจิตเป็นสมาธิ การมีน้ำใจ ทางอ้อม เช่น การคิดถึงเพื่อนก็โทรศัพท์หรือไปพบพร้อมมีของฝากที่ถูกใจเพื่อน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า พฤติกรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตหรือสัมผัสได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย หรือใช้เครื่องมือวัด หรือได้แก่ พฤติกรรมทางกายและวาจา โดยพฤติกรรมภายนอกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 พฤติกรรมภายนอกที่สามารถสัมผัสได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู

¹⁶ ร้อยตำรวจเอกสุรสีห์ อินอุ่นโชติ, “พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของผู้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการแสงเทียน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาคณะสังคมวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2544, หน้า 42.

จุ่มก ลื่น และกายโดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต คือ พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ง่าย เช่น การเคลื่อนไหวของแขนขา การเดิน การยืน การพูด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น เรียกว่า พฤติกรรมโมลาร์ (Molar)

1.2 พฤติกรรมภายนอกที่ไม่สามารถสัมผัสได้โดยตรง ด้วยการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย แต่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต เช่น การทำงานของคลื่นสมอง จะต้องใช้เครื่องมือวัด พฤติกรรมประเภทนี้เรียกว่า พฤติกรรมโมเลกุล (Molecule)

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หรือพฤติกรรมทางใจ คือ พฤติกรรมที่เจ้าตัวเท่านั้นรับรู้ เช่น การได้ยิน การเข้าใจ การรู้สึกหิว การมีจิตเป็นสมาธิ การมีน้ำใจ ซึ่งพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นพฤติกรรมภายในมี 4 ลักษณะ คือ

2.1 พฤติกรรมที่เป็นความรู้สึกจากการสัมผัส (Sensitive) เช่น การเห็น การได้ยิน การรับรู้การสัมผัสและการมีความสุข เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมที่เป็นการเข้าใจหรือตีความ (Interpreting) เช่น เมื่อเรามองตาเพื่อนก็เข้าใจเพื่อนได้

2.3 พฤติกรรมที่เป็นความจำ (Remembering) เช่น เมื่อมีโทรศัพท์ เรียกเข้ามา เราอาจจำเสียงของเพื่อนได้

2.4 พฤติกรรมที่เป็นความคิด (Thinking) การคิดมีหลายชนิด อาจเป็นการคิดสร้างสรรค์หรือการคิดหาเหตุผลก็เป็นได้

2.1.3 องค์ประกอบของพฤติกรรม

พฤติกรรมมนุษย์มีองค์ประกอบ 7 ประการ¹⁷

1. ความมุ่งหมาย (Goal) เป็นความต้องการที่ทำให้เกิดกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการที่เกิดขึ้น ความต้องการบางอย่างสามารถตอบสนองได้ทันที แต่บางอย่างต้องใช้เวลาอันยาวนานจึงบรรลุความต้องการได้

2. ความพร้อม (Readiness) คือ ระดับวุฒิภาวะหรือความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการ

3. สถานการณ์ (Situation) เป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการ

4. การแปลความหมาย (Interpretation) ก่อนที่จะทำกิจกรรมหนึ่งลงไป มนุษย์จะพิจารณา

¹⁷ Lee J. Cronbach and Richard E. Snow, **Aptitudes and instructional methods: a handbook for research on interactions**, New York: Irvington, c1981, p.9-10.

สถานการณ์ก่อนแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการที่เกิดความพึงพอใจมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ

5. การตอบสนอง (Response) เป็นการกระทำกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการ โดยวิธีการที่ได้เลือกแล้วในชั้นแปลความหมาย

6. ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (Consequence) เมื่อทำกิจกรรมแล้วย่อมได้รับผลการกระทำนั้น ผลที่ได้รับอาจเป็นไปตามที่คาดคิดหรืออาจตรงข้ามก็ได้

7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Thwarting) ในกรณีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ มนุษย์ก็อาจจะย้อนกลับไปแปลความหมายของสถานการณ์และเลือกวิธีการใหม่

จากองค์ประกอบข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของพฤติกรรมสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. องค์ประกอบภายใน หมายถึง องค์ประกอบที่มีในตัวของคน ได้แก่ ความมุ่งหมาย (Goal), ความพร้อม (Readiness), การตอบสนอง (Response), ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (Consequence), ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Thwarting), การแปลความหมาย (Interpretation)

2. องค์ประกอบภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมรอบตัว ได้แก่ สถานการณ์ (Situation)

2.1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม

1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สื่อและเทคโนโลยี¹⁸

1.1) ภาวะเศรษฐกิจ รายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคน เช่น การตัดสินใจในการเลือกซื้อ หรือไม่ซื้อสินค้าชนิดต่างๆ แต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของการโฆษณา เช่นกัน

1.2) เวลา เวลาเป็นปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญ ทำให้คนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น สภาพการจราจรติดขัดในกรุงเทพฯ ในเวลาเร่งด่วน ทำให้คนมีพฤติกรรมในการเดินทางเปลี่ยนแปลง เช่น มีพฤติกรรมแย่งชิงในการขึ้นรถเมล์

1.3) สื่อมวลชน สิ่งตีพิมพ์ วิทยู หรืออื่นๆ ใดก็ตาม ล้วนมีส่วนทำให้พฤติกรรมของคนเปลี่ยนไป เช่น ในสมัยก่อนหน้า 7 - 8 ปี ได้พยายามมีการรณรงค์ให้ประชาชนไทยบริโภคผัก ผลไม้สดกันมากขึ้น ซึ่งได้ผล แต่เมื่อ 2 - 3 ปี เร็วๆ นี้ ได้มีการเตือนให้ประชาชนระมัดระวังการบริโภคผัก ผลไม้สด เนื่องจากมีการใช้สารเคมีจำพวกยาฆ่าแมลงกันแพร่หลาย

¹⁸ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริและยงยุทธ ขจรธรรม,การประชุมสัมมนาเรื่อง "การพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพพื้นฐานของเด็กวัยเรียน", ความหวังของแผ่นดิน: เด็ก ... รากฐานของการพัฒนาคน-พัฒนาประเทศความท้าทายต่อกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดลและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, 2540), หน้า 33.

ซึ่งมีผลต่อการบริโภคอาหารดังกล่าว คือ ทำให้การบริโภค ผัก ผลไม้ลดลง การโฆษณาสินค้าขององค์การค้าเอกชนที่ปรากฏในสื่อมวลชน อาจมีทั้งประเภทที่โฆษณาเกินความเป็นจริงหรือเป็นการโฆษณาที่ให้ความรู้ไปด้วย ผู้บริโภคต้องใช้ดุลยพินิจก่อนการเลือกซื้อหรือเลือกใช้

1.4) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

สรุปได้ว่า พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมานั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของเศรษฐกิจ สื่อและเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น พฤติกรรมการบริโภคอาหาร บุคคลที่มีเศรษฐกิจฐานะดี พฤติกรรมการบริโภคมักจะฟุ่มเฟือย สรุ่ยสร้อย หรือเลือกบริโภคแต่สินค้าราคาแพง

สื่อมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เช่น ผู้ที่ชมละครทางทีวีมากๆ อาจจะมีพฤติกรรมเลียนแบบตัวละครที่ตนชอบและเทคโนโลยี มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เช่น อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดพฤติกรรมส่อไปในทางเพศ หรือโทรศัพท์มือถือ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

2) ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี¹⁹

2.1) ปัจจัยแวดล้อมทางกายภาพ ภาวะแวดล้อมของชุมชนและความสะดวกในการคมนาคมติดต่อกับชุมชนอื่น ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงได้ เช่น คนนิยมซื้อรถเพื่อใช้ในการเดินทางมากขึ้น

2.2) ปัจจัยทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมในที่นี้ หมายถึง วิถีชีวิตหรือแบบในการดำเนินชีวิตของคนแต่ละกลุ่มหรือแต่ละสังคม การที่คนในแต่ละชาติ แต่ละภาษา แต่ละวัฒนธรรมยึดถือว่าอะไรประเพณีหรือไม่ควรปฏิบัติ วัฒนธรรมในที่นี้มีความหมายไปถึงสถาบันทางสังคมที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ด้วย เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา เป็นต้น

2.3) ปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เป็นกฎเกณฑ์ที่ไม่ปรากฏเป็นกฎหมายบังคับ แต่รับรู้ได้ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมย่อยๆ แต่ละสังคม เพราะว่าแต่ละสังคมมักกำหนดสถานภาพของแต่ละบุคคลไว้ต่างกันตามเพศ วัย ฐานะ ศักดิ์ศรี และความสำคัญของแต่ละบุคคล เมื่อสังคมกำหนดสภาพตามประเภทของบุคคลต่างๆไว้ เช่นนี้ มักมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติไว้ด้วย

2.4) กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก และมีอิทธิพลต่อผู้ใหญ่ด้วยเช่นกัน เช่น นักกีฬาหรือดาราที่คนชื่นชอบ นิยมหรือพยายามเลียนแบบ เป็นต้น

2.5) ครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากโดยเฉพาะเด็กเพราะครอบครัวมีความสำคัญในการถ่ายทอดสิ่งต่างๆให้เด็ก โดยแต่ละครอบครัวจะถ่ายทอดหรือให้ความรู้ในลักษณะที่

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43-44.

ต่างกัน แม้ว่าจะอยู่ในสังคม ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเดียวกันก็ตาม การถ่ายทอดเป็นสิ่งสำคัญเพราะเด็กจะได้รับทั้งความมีเหตุมีผล และการแสดงออกซึ่งอารมณ์ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รวมทั้งทัศนคติในการยอมรับ หรือปฏิเสธ และความชอบหรือไม่ชอบสิ่งต่างๆ

2.6) ปัจจัยด้านจิตวิทยา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เช่น คนไทยรับประทานข้าวที่ขาวสะอาด ซึ่งห่างจากข้าวสารที่ขัดสีจนขาว ทั้งที่ความรู้ทางด้านโภชนาการนั้นกล่าวว่า ข้าวขาวนั้น มีคุณค่าของอาหารไม่เท่ากับข้าวซ้อมมือ ซึ่งมีวิตามิน มีประโยชน์ต่อร่างกาย แต่ทั้งที่รู้ก็ยังนิยมข้าวขาว เนื่องจากถือว่า ข้าวแดงนั้นเป็นข้าวของคนคุก

2.7) อิทธิพลของการศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาดี ก็จะมีความรู้ในเรื่องต่างๆ โดยรู้อะไรสิ่งใดมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ ควรละเว้นเสีย หรือถ้าเป็นผู้มีการศึกษาดี ความรู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เช่น การบริโภคของครอบครัว ความรับผิดชอบต่างๆ

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอย่างมาก เช่น วัฒนธรรมไทย พฤติกรรมการกอดจูบในที่สาธารณะเป็นการไม่เหมาะสม ดังนั้นในสังคมไทย พฤติกรรมเช่นนั้นเช่นนั้นจึงไม่มีให้เห็นในที่สาธารณะ หรือวัฒนธรรมของไทยผู้น้อยต้องไหว้หรือทำความเคารพผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนของคนไทย

3) ปัจจัยด้านตัวบุคคล ²⁰

3.1) สุขภาพและสรีรสภาพ โดยปกติพฤติกรรมของบุคคลจะมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพร่างกายด้วย เช่น บางชุมชนมีพฤติกรรมการบริโภคที่ดี ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยก็จะลดลง บุคคลในชุมชนนั้นๆ จะมีพฤติกรรมโดยทั่วไปดี ชุมชนน่าอยู่ มีความเป็นมิตรกันมาก

3.2) ความสามารถในการรับรสสัมผัส เช่น ความรู้สึกเกี่ยวกับรสชาติของอาหาร เปรี้ยว หวาน เค็ม และขม จะกระตุ้นปุ่มสัมผัสของลิ้น ซึ่งแต่ละบุคคลจะต่างกัน กล่าวคือ เด็กจะมีปุ่มสัมผัสประมาณ 9,000 และน้อยลงตามอายุที่มากขึ้น ซึ่งจะคงเหลือประมาณ 3,000 เพราะฉะนั้นเด็กจะมีการรับรสได้ไวกว่าผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้ความนิยมอาหารของเด็กและผู้ใหญ่จึงต่างกัน

3.3) รสนิยมและความชอบ มีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคล และสังคมให้แตกต่างกันออกไป เช่น คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักรับประทานอาหารสุกๆดิบๆ หรือในบางเผ่าของอินเดียจะห้ามกินงูเห่า เสือ เพราะเป็นสัตว์ดุร้าย หรือลิง เพราะมีความเชื่อว่าเป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ บางเผ่าห้ามกินสัตว์ที่ตายไม่รู้สาเหตุ เป็นความฉลาดที่ว่าสัตว์อาจมีเชื้อโรคมารู้อันตราย

3.4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และจิตใจ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโดยตรง เช่น

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33-35.

คนที่ขาดความรัก ความอบอุ่น เสียใจหรืออกหัก อาจจะแสดงออกโดยการชวนคนรอบข้างพุดคุย หรืออาจจะพยายามหาอะไรทำ เพื่อกลบเกลื่อนความไม่สบายใจ เป็นต้น

นอกจากนั้น สุรสีห์ อินอุ้นโชติ²¹ กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมและเป็นส่วนหนึ่งในสังคม ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จะมีปัจจัยหลายประการด้วยกัน ที่มีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กลุ่มชน วัฒนธรรม ลักษณะทางชีววิทยาและจิตวิทยา ปัจจัยทั้งหมด จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลให้ ปัจจัยอื่นเปลี่ยนแปลงตามมาในลักษณะวิวัฒนาการและการพัฒนา และจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม ของมนุษย์ในที่สุด

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านตัวบุคคล มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลโดยตรง เช่น บุคคลที่มี อารมณ์และจิตใจดี มักมีพฤติกรรมเป็นในทางบวกในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ เช่น ยิ้ม หรือแสดง สีหน้าที่เป็นมิตรกับคนรอบๆข้าง ในทางกลับกันบุคคลที่มีอารมณ์และจิตใจไม่ดี มักมีพฤติกรรมเป็น ในทางลบในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ เช่น หน้าบึ้งตึง หรือแสดงสีหน้าที่ไม่เป็นมิตรกับคนรอบๆ ข้าง เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมรับผิดชอบ

2.2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

สมวาสนา ธนเมธีกุล²² ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณะของ บุคคลที่แสดงออกในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วย ความเอาใจใส่ มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผน มีความขยัน อดทนเพื่อให้งานนั้นบรรลุผล สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข

²¹ ร้อยตำรวจเอกสุรสีห์ อินอุ้นโชติ, “พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของผู้ผ่านการฝึกอบรม ตามโครงการแสงเทียน”, อ้างแล้ว, หน้า 44.

²² สมวาสนา ธนเมธีกุล, “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2546, หน้า 7.

ให้ดีขึ้น นอกจากนั้น เฉลิม คำแก้ว²³ ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายรักษาสิทธิและหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย พยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Flippo²⁴ ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า เป็นความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ คือ พันธะผูกพันหน้าที่การงานและวัตถุประสงค์ นอกจากนั้น อรุณา สุทธิ(2533);อ้างใน สมวาสนา ธนเมธีกุล²⁵ ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลเกี่ยวกับการทำงาน การศึกษาเล่าเรียน การใช้จ่าย การปฏิบัติตนต่อตนเองและผู้อื่นซึ่ง แสดงออกในลักษณะการปฏิบัติด้วยความละเอียดรอบคอบมีความตั้งใจเอาใจใส่และขยันหมั่นเพียร ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ มีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับ จงจิตร ศิริทรัพย์จันทน์²⁶ ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกของบุคคลที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบด้วยความพากเพียร ละเอียดรอบคอบ โดยไม่ต้องมีการควบคุมจากผู้อื่น ยอมรับผลการกระทำของตนเอง พยายามปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น เพื่อประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย นอกจากนั้น

²³ เฉลิม คำแก้ว, “ผลการให้คำปรึกษากลุ่มที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยก้างราษฎร์สามัคคี อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก), 2530, หน้า 17.

²⁴ Flippo,E.B.,**Management: A Behavioral Approach**, New York, Allyn and Bacon, 1966,P. 232.

²⁵ สมวาสนา ธนเมธีกุล,“จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”,อ้างแล้ว,หน้า 6.

²⁶ จงจิตร ศิริทรัพย์จันทน์, “ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร”,**วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์**,(บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์),2538,หน้า 20.

จันทรา พวงยอด²⁷ ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณะหนึ่งของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผน มีความขยันหมั่นเพียร อดทนเพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลของการกระทำไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียและพร้อมจะปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น และจूरिरूर्तरू ษัฒท์ยทวีกูล²⁸ ให้ความหมายความรับผิดชอบ หมายถึง การที่นักเรียนมีความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนและการยอมรับผลของการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียน การปฏิบัติตนในการเรียนและการยอมรับผลการกระทำของตน

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถที่จะสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงออกซึ่งความจริงใจ ความเคารพ ความพากเพียรพยายาม ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อที่จะให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีและยอมรับในผลที่เกิดจากการกระทำและการปฏิบัติหน้าที่ของตนๆ ไม่ว่าจะผลนั้นจะเป็นบวกหรืออย่างสง่าผ่าเผย

2.2.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

นักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจ สนใจ และตั้งใจในการดูแลรักษาสุขภาพของตน มีความสามารถในการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค รู้จักประมาณการใช้จ่าย ประพฤติตนให้เหมาะสมมีคุณธรรม ไม่ประพฤตชั่ว ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ดีและยอมรับผลการกระทำของตนเอง ซึ่ง สมวาสนา ธนเมธีกุล²⁹ ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อตนเองไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการรู้จักระมัดระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์ปลอดภัยจากอันตรายอยู่เสมอ รู้จักประพฤตปฏิบัติให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว

²⁷ จันทรา พวงยอด, “การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2543, หน้า 26.

²⁸ จूरिरूर्तरू ษัฒท์ยทวีกูล, “การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2542, หน้า 32.

²⁹ สมวาสนา ธนเมธีกุล, “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, **อ้างแล้ว**, หน้า 9.

รู้จักประมาณในการใช้จ่ายและมีความประหยัด สามารถจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสมทุกกาลเทศะในแต่ละวัย สำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตน หมั่นใฝ่หาความรู้และฝึกฝนตนเองให้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ จนประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองให้แก่ผู้อื่น ไตร่ตรองให้รอบคอบว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นจะเกิดผลเสียหายขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดีและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ประภัสสร ไชยชนะใหญ่³⁰ ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อตนเองไว้ว่า หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับ ควบคุมจิตใจไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามสมควรแก่ฐานะจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่เหมาะสม และหมั่นศึกษาเล่าเรียน จนประสบความสำเร็จ นอกจากนั้น ดุษฎี ทรัพย์บำรุง (2529); อ่างใน สมวาสนา ธนเมธีกุล³¹ ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อตนเองไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาด้วยการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ความเอาใจใส่ในการทำงาน หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริงที่จะทำงานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ตนได้รับมอบหมายให้เสร็จเรียบร้อยไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงและหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ
- 2) ความเพียรพยายาม หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความอดทน ไม่ย่อท้อต่อการทำงานเมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานซึ่งเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องรับผิดชอบนั้นจะต้องพยายามแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคนั้นด้วยตนเองอย่างสุดความสามารถ
- 3) ความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรู้จักคิดใคร่ครวญในงานที่ทำเพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์รู้จักคิดก่อนว่างานนั้นมีผลดี ผลเสียอย่างไร และเมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจสอบความถูกต้องให้เรียบร้อย
- 4) การตรงต่อเวลา หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการงานให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด รู้จักว่าเวลาไหนสมควรจะทำอะไร
- 5) การยอมรับผลการกระทำของตนเอง

³⁰ ประภัสสร ไชยชนะใหญ่, "การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้ชุดวิชาการสอนมินิคอร์สกับคู่มือครูของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา", **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการสอน (มัธยมศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2529, หน้า 25.

³¹ สมวาสนา ธนเมธีกุล, "จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น", อ่างแล้ว, หน้า 8.

หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไปไม่ว่าผลของงานนั้น จะออกมาดีหรือไม่ก็ตาม 6) การปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว ถ้าไม่ดีต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมของแต่ละบุคคลที่รู้จัก รับผิดชอบตัวเอง ด้านร่างกาย เช่น การรักษาสุขภาพตนเองให้สมบูรณ์แข็งแรง ให้มีความปลอดภัย จากอันตรายต่างๆ ด้านจิตใจ เช่น การระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นในจิตใจ พยายามให้แต่กุศลเกิดขึ้น ในจิตใจ รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ พยายามครองตนในความดีงามตามหลักคำสอนทางศาสนา สำนึกในหน้าที่ของตน ยอมรับในการกระทำของตนและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข ขยันฝึกฝนตนเอง เตรียมตนเองให้พร้อมกับการทำงานและการดำเนินชีวิตเสมอๆ ด้านวาจา รู้จักหลัก ของปิยวาจา คือ การเจรจาที่อ่อนหวานไพเราะ ไม่พูดคำเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบและไม่พูด เพื่อจ้อ พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

2) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจ และตั้งใจที่จะปฏิบัติตนด้วยการเชื่อฟังคำแนะนำของบิดามารดา ช่วยเหลือกิจกรรมในบ้านตามโอกาส อันสมควรไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัวเป็นคนสุภาพอ่อนน้อมต่อบิดามารดาและผู้อาวุโสช่วย รักษาและเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ซึ่งสอดคล้องกับ ภัสรา อรุณมีศรี³² ให้ความหมาย ความ รับผิดชอบต่อครอบครัว ไว้ว่า หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรม ต่อไปนี้ คือ เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอน ของผู้ปกครอง ช่วยเหลือการงานตามความสามารถและโอกาส นอกจากนั้น ในสังคาลกสูตร ได้ กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวไว้ว่า ปรัตถิมทิส³³ คือทิศเบื้องหน้า มารดาบิดา บุตรพึงบำรุง ด้วยสถาน 5 คือ 1) ท่านได้เลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ 2) ทำกิจของท่าน 3) ดำรงวงศ์สกุล 4) ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน และในทาง กลับกัน เมื่อมารดาบิดาได้รับบำรุงขณะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน 5 คือ 1) ห้ามไม่ให้ทำ ความชั่ว 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี 3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา 4) หากรรยาที่สมควรให้ 5) มอบทรัพย์ให้ใน สมัย

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่บุตรธิดามีความเคารพ อ่อนน้อม เชื่อ ฟังคำสั่งสอนของมารดาบิดาหรือผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่กว่าตน เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของความเป็น บุตรหรือผู้ใต้ปกครองหรือผู้ที่อ่อนกว่า ทั้งด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ ไม่ทำให้เสียหายวงศ์ตระกูลของตน

³² ภัสรา อรุณมีศรี , “การพัฒนามาตรฐานวัดเจตคติด้านความรับผิดชอบต่อสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, (บัณฑิต วิทยาลัย:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2533, หน้า 21.

³³ ที.ปาฎิ. 11/203.

ช่วยเหลือกิจการงานของท่านเหล่านั้นตามโอกาสที่อำนวย ไม่ทอดทิ้งมารดาบิดาหรือผู้ปกครองหรือผู้มีพระคุณ แม้ท่านล่องลับไปก็ทำบุญอุทิศให้ท่านตามสมควรแก่โอกาส

3) ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจและตั้งใจปฏิบัติตนในการให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่เพื่อนให้เขากระทำความดีมีความรักและความจริงใจต่อกัน มีความเสียสละไม่เอาเปรียบเพื่อนและมีความเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ภัสรา อรุณมีศรี³⁴ ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน ไว้ว่า หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยเหลือกิจการงานของชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน นอกจากนั้น ในสังคาลสูตร ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนไว้ว่า อุตตรทิส³⁵ คือทิศเบื้องซ้าย มิตร กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5 คือ 1) ด้วยให้ปัน 2) ด้วยเจรจาถ้อยคำไพเราะ 3) ด้วยประพฤดีประโยชน์ 4) ด้วยความเป็นผู้มีเมตตา 5) ด้วยไม่แก่งแย่งกล่าวให้คลาดจากความเป็นจริง และในทางกลับกัน เมื่อมิตรได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน 5 คือ 1) รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว 2) รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว 3) เมื่อมีภัย เอาเป็นที่พึ่งพำนักได้ 4) ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ 5) นับถือตลอดถึงวงศ์ของมิตร

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของความเป็นเพื่อน เคารพในสิทธิของเพื่อน ให้ความช่วยเหลือเมื่อคราวเพื่อนตกทุกข์ได้ยาก ให้คำแนะนำในทางที่ดี ถูกต้อง ชักชวนให้เพื่อนกระทำความดีมีความรักและความจริงใจต่อกัน มีความเสียสละไม่เอาเปรียบเพื่อน ป้องกันเพื่อนผู้ที่จะหลงผิดและช่วยแนะนำเพื่อนที่หลงผิดแล้วให้กลับตัวเป็นคนดีตลอดจนเคารพนับถือมารดาบิดาของเพื่อนเสมือนหนึ่งมารดาบิดาของตน นับญาติๆของเพื่อนเสมือนหนึ่งญาติของตน

4) ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจที่จะปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา มีความใส่ใจ ขยันหมั่นเพียรที่จะศึกษาเล่าเรียน รู้จักรักษารทรัพย์สมบัติของสถานศึกษา รู้จักช่วยเหลืองานหรือกิจกรรมของสถานศึกษา รักษาและเชิดชูเกียรติยศชื่อเสียงของสถานศึกษาตามความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับจินตนา ธนวิบูลย์ชัย³⁶

³⁴ ภัสรา อรุณมีศรี, “การพัฒนามาตรฐานวัดเจตคติด้านความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6”, อ่างแล้ว, หน้า 22.

³⁵ ที.ปาฎิ. 11/204.

³⁶ จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, “คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพของมาตรฐานเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอร์นไคค์”, ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาการทดสอบและวัดผลการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2540, หน้า 18.

ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ไว้ว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา การรักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา แต่งเครื่องแบบเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่ทำให้สถานศึกษาเสียชื่อเสียง ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่สถานศึกษา นอกจากนั้น สมวาสนา ธนเมธิกุล³⁷ ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา การรักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ตลอดจนการสร้างสรรคความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถานศึกษาโดยแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น แต่งกายเครื่องแบบถูกต้อง ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่ทำลายทรัพย์สินของสถานศึกษา และ

กระทรวงศึกษาธิการ³⁸ ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ไว้ว่า หมายถึง การที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา การรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา การช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา การไม่ทะเลาะวิวาทกับสถานศึกษาอื่น เต็มใจช่วยเหลือและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาและคอยตักเตือนเพื่อนที่หลงผิด อันจะทำให้เสียชื่อเสียงต่อสถานศึกษา

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของนักศึกษา มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน รักษาทรัพย์สินสมบัติของสถานศึกษา รักษาสถานศึกษาให้สะอาด ช่วยเหลืองานหรือกิจกรรมของสถานศึกษา สร้างสรรคความเจริญก้าวหน้าแก่สถานศึกษา รักษา ป้องกันและเชิดชูเกียรติยศชื่อเสียงของสถานศึกษา ไม่ก่อการทะเลาะวิวาททั้งในสถานศึกษาของตนและไม่ทะเลาะวิวาทกับนักศึกษาต่างสถาบัน

5) ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจ และตั้งใจปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม รู้จักรับผิดชอบต่อทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา รู้จักประพฤติดตนเป็นพลเมืองดีและสามารถช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สมวาสนา ธนเมธิกุล³⁹ ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคม ไว้ว่า หมายถึง

³⁷ สมวาสนา ธนเมธิกุล, “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, อ่างแล้ว, หน้า 10.

³⁸ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540**, (กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2540), หน้า 54.

³⁹ ร้อยตำรวจเอกสุรสีห์ อินอุ่นโชติ, “พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของผู้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการแสงเทียน”, อ่างแล้ว, หน้า 11.

พฤติกรรมทำให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์ และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของ บุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้และช่วยเหลือผู้ร่วมสังคมตามความสามารถของตนเอง ช่วย รักษาสาธารณสุขสมบัติของชาติโดยส่วนรวม ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาเอาเปรียบผู้ร่วม ชุมชน ประพฤติและปฏิบัติตนตามกฎหมาย จดเว้นการกระทำอันเป็นผลเสียหายแก่ส่วนรวม รวมทั้ง ช่วยคิดแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคม นอกจากนี้ ภัสรา อรุณมีศรี⁴⁰ ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบ ต่อสังคม ไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ 5 ด้าน คือ 1) รับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การ กระทำหรือพฤติกรรมต่อไปนี้เป็น คือ เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือการงานตาม ความสามารถและโอกาส 2) รับผิดชอบต่อชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน หมายถึง การกระทำหรือ พฤติกรรมที่ช่วยเหลือการงานของชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน 3) รับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง การ กระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยเหลือกิจการงานของโรงเรียนและรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน 4) รับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือในกิจการงานของชุมชน 5) รับผิดชอบต่อประเทศชาติ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาท และหน้าที่ของความเป็นสมาชิกของสังคม ปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม รับผิดชอบต่อทรัพย์สินสมบัติ ของส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ต่างๆ ตรงต่อเวลา สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก่สังคม ป้องกันความไม่ดีที่จะเกิดแก่สังคม ให้ความร่วมมือในกิจกรรม ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ ของชุมชน ประพฤติตนเป็น พลเมืองดี ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถที่จะสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง และ 2) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม แต่หากแบ่งให้ละเอียดและ ชัดเจนยิ่งขึ้น แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ 1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ความรับผิดชอบต่อเพื่อน 4) ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และ 5) ความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น ในการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมรับผิดชอบต่อของนักศึกษาคุณศึกษาคฤหัสถ์ภาคปกติเข้า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จึงกำหนดกรอบใน การศึกษาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) ความ รับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ความรับผิดชอบต่อเพื่อน 4) ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และ 5) ความรับผิดชอบต่อสังคม

⁴⁰ ภัสรา อรุณมีศรี, “การพัฒนามาตรวัดเจตคติด้านความรับผิดชอบต่อสำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6”, อ่างแล้ว, หน้า 23.

2.2.3 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ดวงเดือน พันธุนาวิน⁴¹ ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบมีความสำคัญในการแสดงถึงความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบนั้นเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องมือผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นคนดีมีความรับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข สิ่งสำคัญมากคือความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วยและถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบจะส่งผล คือ 1) คนที่มีความรับผิดชอบยอมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามจุดมุ่งหมายทันเวลา 2) คนที่มีความรับผิดชอบยอมเป็นที่นับถือ ในการยกย่องสรรเสริญและเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและสังคม 3) ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น 4) ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุข ก้าวหน้าในสังคม และ 5) ไม่เป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมและความเสียหายของส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา(2528); อ่างใน จงจิตร ศิริทรัพย์จันท์⁴² ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรู้จักรับผิดชอบไว้ดังนี้ 1) ทำให้เป็นคนมีความตั้งใจจริง รักษาที่การงานทั้งที่เป็นของส่วนตัวและส่วนรวม 2) เป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและหมู่คณะและประเทศชาติ 3) เป็นคุณสมบัติอันสำคัญของคนในชาติที่เจริญแล้ว 4) เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมนั้นๆ ประชาธิปไตย 5) เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีและ 6) ทำให้สังคมและประเทศชาติมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถที่จะสรุปได้ว่า ความสำคัญของความรับผิดชอบหมายถึง ลักษณะพฤติกรรมหรือนิสัยและทัศนคติของบุคคลที่เป็นไปในทางบวก ในการที่จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตให้บรรลุผลเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับการนับถือ ยกย่อง ยอมรับจากสังคมนั้นๆ การเคารพกฎระเบียบ สิทธิของผู้อื่น ทำให้เป็นคนมีความตั้งใจจริงและสร้างความเจริญให้แก่ชาติบ้านเมืองได้อย่างมั่นคง

⁴¹ ดวงเดือน พันธุนาวิน, จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักพฤติกรรมศาสตร์, รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2520, หน้า 29.

⁴² จงจิตร ศิริทรัพย์จันท์, “ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาและแนะแนวการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2528, หน้า 23.

2.2.4 องค์ประกอบของความรับผิดชอบ

องค์ประกอบของความรับผิดชอบ มี 4 ลักษณะ⁴³ คือ 1) วิธีการจัดการศึกษา อบรมมือทีพลงอย่างมากต่อการแสดงพฤติกรรมรับผิดชอบ ซึ่งลักษณะของการจัดการศึกษาอบรมที่มีผลต่อความรับผิดชอบอย่างสูงได้แก่ การให้ความเอาใจใส่ การเลี้ยงดูอย่างประชาธิปไตย การอบรมให้มีวินัยโดยใช้เหตุผล ในทางตรงกันข้ามการฝึกอบรมด้วยการให้รางวัลและการใช้อำนาจมากเกินไปจะส่งผลให้ความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กต่ำ 2) ผลที่ได้รับจากการศึกษาอบรมเป็นอีกลักษณะหนึ่งขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบของนักเรียน ลักษณะดังกล่าวประกอบด้วยลักษณะนิสัยในการเรียน การได้รับทุนการศึกษา เจตคติต่อวิชาชีพรูและควมมีน้ำใจของครู 3) ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว สมรรถภาพในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และ 4) ลักษณะทางสังคมจิตวิทยา ซึ่งเห็นองค์ประกอบที่สำคัญมาก ลักษณะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านนี้ คือ ลำดับการเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ การปรับตัว ความคิดสร้างสรรค์และความวิตกกังวล เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความรับผิดชอบ หรือการที่จะทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบ ต้องผ่านกระบวนการทางสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ เช่น การให้การศึกษาอบรม การเลี้ยงดู นอกจากนั้น ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัวหรืออื่นๆ ล้วนแต่มีส่วนในการทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบ รวมทั้งปัจจัยด้านจิตวิทยา ที่มีส่วนในการทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบ เช่น การปรับตัว ความคิดสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตน เป็นต้น

2.2.5 การวัดพฤติกรรมรับผิดชอบ

ผกา สัตยธรรม (2528) ; อ้างใน สมวาสนา ธนเมธีกุล การวัดพฤติกรรมรับผิดชอบสามารถแบ่งออกได้ เป็น 2 ภาค⁴⁴ คือ

1) ภาคปฏิบัติได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้ข้อมูล ที่ตรงจุดยิ่งขึ้น แต่ต้องใช้เวลาในการบันทึกพฤติกรรมในการแสดงออกเพื่อติดตามผลและแก้ไขพฤติกรรมนั้น

⁴³ เพ็ชรินทร์ ปฐมวนิชกะ, “การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบของนักเรียนระดับประถมศึกษา : กรณีศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด พิษณุโลก”, ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา,(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร),2535,หน้า 32.

⁴⁴ สมวาสนา ธนเมธีกุล, “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, อ่างแล้ว, หน้า 13.

2) ภาคทฤษฎี เป็นการประเมินผลด้วยข้อสอบหรือแบบสอบถามตามระดับคะแนนมากขึ้น ซึ่งอาจมีระดับตั้งแต่ดีมาก ดี ค่อนข้างดี พอใช้ ต้องแก้ไข และต้องการปรับปรุงใหม่หมด

นอกจากนั้น สมวาสนา ธนเมธีกุล⁴⁵ กล่าวว่า การประเมินความรับผิดชอบสามารถแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี เพื่อให้การประเมินมีประสิทธิภาพจึงควรทำควบคู่กัน ทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี

สรุปได้ว่า ในการวัดหรือประเมินความรับผิดชอบของบุคคล โดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ภาคปฏิบัติ มีการสังเกต สัมภาษณ์ เป็นต้น และภาคทฤษฎี คือ วัดด้วยข้อสอบหรือแบบสอบถามโดยกำหนดเป็นระดับคะแนน ซึ่งจะเลือกวิธีใดก็ได้ในการวัดหรือประเมิน แต่หากต้องการความชัดเจนถูกต้องมากยิ่งขึ้นควรทำควบคู่กันทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีวัดหรือประเมินพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาในภาคทฤษฎี เท่านั้น โดยใช้แบบสอบถาม ที่มีลักษณะประกอบด้วยมาตราวัด 5 ระดับ ซึ่งปรับประยุกต์จากวิธีของ ผกา สัตยธรรม คือ ดีมาก ดี ค่อนข้างดี พอใช้ ปรับปรุง

2.2.6 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมกับพฤติกรรมรับผิดชอบ

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้สร้างทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม เรียกว่า ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง เช่น พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อว่า พฤติกรรมเหล่านั้นเกิดมาจากสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง⁴⁶ จากการศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมคนดีและคนเก่ง โดยใช้ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม สามารถสรุปและวิเคราะห์ได้ว่ามีองค์ประกอบทางจิตใจที่เกี่ยวข้องอยู่ 8 จิตลักษณะ⁴⁷ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ จิตลักษณะที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน และจิตลักษณะที่เป็นสาเหตุทางจิตใจอีก 5 ด้าน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน เมื่อนำไปประกอบเป็นภาพต้นไม้ จะแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนั้นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม จึงแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้ ส่วนลำต้นของต้นไม้ และส่วนรากของต้นไม้ ดังรายละเอียด ดังนี้

ส่วนดอกและผลไม้บนต้นไม้ คือ พฤติกรรมประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมการทำความดีและละเว้นความชั่ว พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศและพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ผลที่ออกมาเป็น

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

⁴⁷ นางสาวจงลักษณ์ คงแสง, “จิตลักษณะและปัจจัยสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประหัยด์ของพยาบาลวิชาชีพ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ คณะสังคมวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2546, หน้า 21-23.

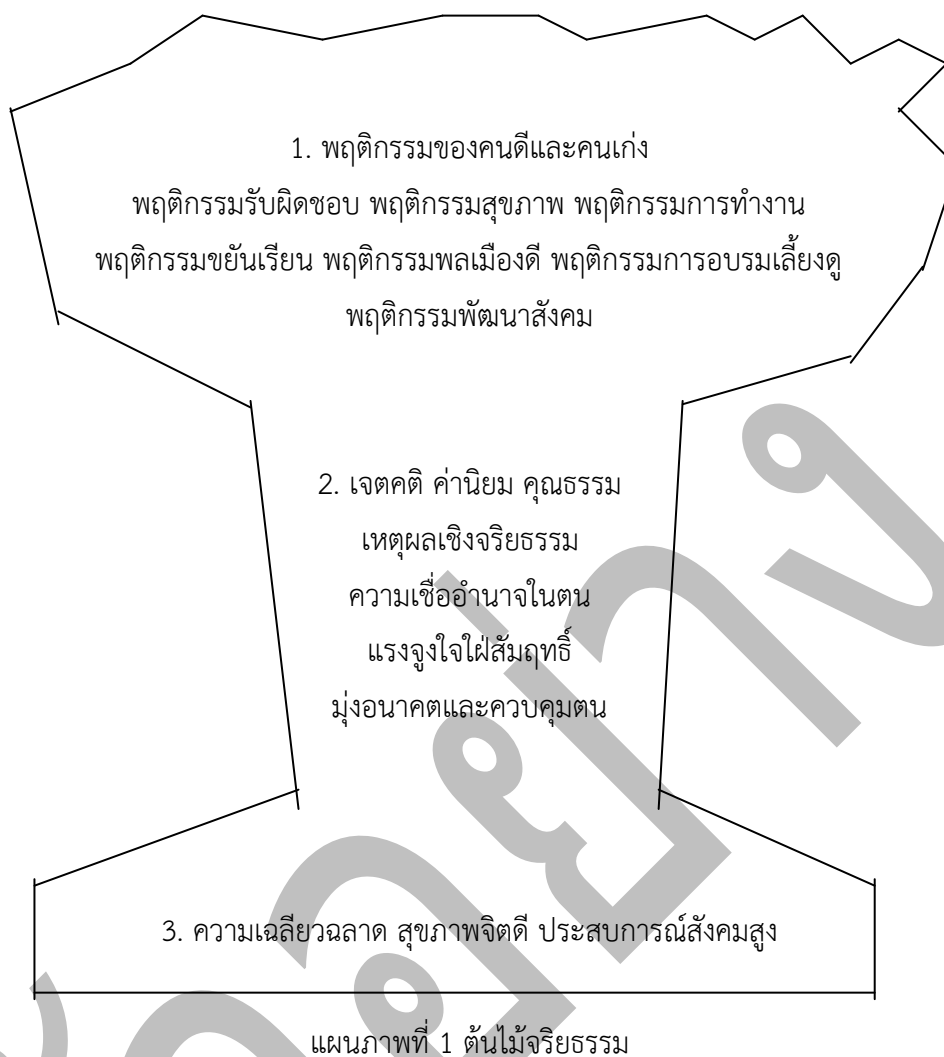
พฤติกรรมต่างๆ ที่น่าปรารถนา มีสาเหตุมาจากสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้และลักษณะพื้นฐานทางจิตใจที่เป็นส่วนรากของต้นไม้

ส่วนลำต้นของต้นไม้ คือ สาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรม ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ประเทศชาติ มนุษยชาติและหลักการมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 2) ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง คือ รู้จักคาดการณ์ไกล รู้จักควบคุมตนเอง สามารถอดได้ทนได้ มีความภาคภูมิใจในการทำมาหากิน แม้จะไม่มีคนอื่นเห็น 3) ความเชื่ออำนาจใจตน คือ เชื่อว่าผลที่เกิดกับตนมาจากการกระทำของตนเอง ไม่ใช่เกิดจากความบังเอิญหรือโชคเคราะห์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบุคคลอื่นบันดาลให้ 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ มีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายโดยไม่ย่อท้อ 5) เจตคติ คุณธรรม ค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆหรือสถานการณ์นั้น) คือ มองเห็นและเข้าใจในคุณค่า ประโยชน์ ความดีของการปฏิบัติหน้าที่ เกิดความพึงพอใจ มีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

ส่วนรากของต้นไม้ คือ ลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของพฤติกรรม ประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา มีการรู้คิดที่เหมาะสมตามอายุ ตั้งแต่ขั้นรู้คิดรูปธรรมจนถึงขั้นรู้คิดนามธรรม กล่าวคือ คิดแบบเป็นระบบได้เมื่อเป็นผู้ใหญ่ 2) สุขภาพจิตดี ได้แก่ มีความสุขในการทำงาน มีการปรับตัวได้ดี มีความวิตกกังวลน้อย เหมาะสมกับเหตุการณ์ มีอารมณ์มั่นคง มีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของการทำงาน 3) ประสบการณ์ทางสังคม คือ การเข้าใจมนุษย์และสังคม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้รับประสบการณ์ทางสังคมอย่างเพียงพอเหมาะสมตามอายุ

ถ้าบุคคลมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ที่เป็นส่วนรากของต้นไม้ในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่บ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสมก็จะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ด้าน อันเป็นสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้จริยธรรม นอกจากนั้น ดวงเดือน พันธุนาวิน⁴⁸ ได้กล่าวถึงจิตลักษณะที่เป็นสาเหตุทางจิตใจ ไว้ว่า ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนายและพัฒนาพฤติกรรมชนิดใด จะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้าน อันเป็นสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนของลำต้นของต้นไม้ประกอบกัน จึงจะได้ผลดีที่สุดซึ่งในการศึกษาวิจัย พฤติกรรมรับผิดชอบ จัดเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมและเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ จะต้องมีความสัมพันธ์ของคนดีและคนเก่งเป็นองค์ประกอบ อันจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาจิตลักษณะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาศฤงคารภาคปกติเข้า ต่อไป

⁴⁸ ดวงเดือน พันธุนาวิน, *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมการวิจัยและการพัฒนาบุคคล*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 54.

2.2.7 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรับผิดชอบ

ประดินันท์ อุปรมัย⁴⁹ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรับผิดชอบ ดังนี้

1. ปัจจัยในครอบครัว ได้แก่
 - 1) ความสม่ำเสมอของพ่อแม่ในการปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็ก
 - 2) ทักษะคติของพ่อแม่
 - 3) การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของพ่อแม่
 - 4) สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว
 - 5) ลำดับการเกิดของเด็กในครอบครัว

⁴⁹ ประดินันท์ อุปรมัย, *ความรับผิดชอบ*, เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรม
พฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 6-10, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530), หน้า 102.

6) บุคคลอื่นๆ ที่อยู่ในครอบครัว

2. ปัจจัยภายในสถานศึกษา ได้แก่

- 1) ครูมีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็กด้วยการปฏิบัติตนของครูและด้วยการให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เขาจะต้องรับผิดชอบโดยตรง
- 2) เพื่อนมีอิทธิพลต่อการมีความรับผิดชอบของเด็ก เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนแต่ละคนจะทำให้ต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดลักษณะนิสัยให้แก่กันและกัน

3. ปัจจัยในสังคม ได้แก่

- 1) การปฏิบัติตนของคนในสังคมที่เด็กเข้าไปเป็นสมาชิก
- 2) สื่อสารมวลชน

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถที่จะสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรับผิดชอบ คือ สภาพแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกที่อยู่รอบๆบุคคล เช่น พ่อแม่ ครู และเพื่อนๆ เป็นต้น

2.3 พื้นที่ที่ศึกษา⁵⁰

2.3.1 สถานที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ตั้งอยู่ที่ 9/37 หมู่ที่ 12 ถนนราชฤทธิ์คณิง บ้านโนนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ (043) 241488 โทรสาร (043) 241502

2.3.2 ประวัติความเป็นมา

เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2533 สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยได้อนุมัติให้สถาปนาวิทยาเขตแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ จังหวัดขอนแก่น ต่อมาในปีพุทธศักราช 2540 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ว่าโดยที่เป็นการสมควรจัดตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นนิติบุคคลมีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีชื่อใหม่ว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน และได้ย้ายจากวัดศรีจันทร์ ไปอยู่ที่บ้านโนนชัย ถนนราชฤทธิ์คณิง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บนเนื้อที่ 37 ไร่ 3 งาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการสถาปนา ดังนี้ คือ

1. เพื่อเป็นสถานศึกษาด้านพระพุทธศาสนา

⁵⁰ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, รายงานการประเมินตนเอง ประจำปีการศึกษา 2549 (Self Assessment Report, SAR);1 มิถุนายน 2549 – 31 พฤษภาคม 2550, (อัดสำเนา).

2. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ
3. เพื่อให้ศาสนทายาทได้เป็นกำลังในการจรจรโงงพระพุทศาสนา และเป็นศาสนทายาทที่
เหมาะสมกับกาลสมัย

4. เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา คั่นคว่ำ วิจัยทางพระพุทศาสนา และทำนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรม ประติมากรรมทางพระพุทศาสนา

ทั้งนี้ ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการประจำวิทยาเขต
อีสาน โดยมีพระเดชพระคุณพระเทพวรคุณ รองอธิการบดี เป็นประธานกรรมการมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้แบ่งส่วนการบริหารงานออกเป็น 3 ส่วนงาน คือ

1. สำนักงานวิทยาเขต
2. ศูนย์บริการวิชาการ
3. วิทยาลัยศาสนศาสตร์

เริ่มเปิดให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตั้งแต่วันที่ 18 ธันวาคม 2533 เป็นต้นมา และได้
เปิดรับนักศึกษา (บุคคลทั่วไป) ในปีการศึกษา 2544 และเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2545 วิทยาเขต
อีสานได้ขยายห้องเรียนไปที่ วัดแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และในปีการศึกษา
2549 ได้ขยายวิทยาเขตอีกแห่งหนึ่ง คือ วัดพิศาลัญญาวาส อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2.3.3 การจัดการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เปิดรับสมัครพระภิกษุ-สามเณร และ
บุคคลทั่วไปเพื่อศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ (เรียนวันเสาร์-อาทิตย์) เป็น
การศึกษาในระบบทวิภาค ในหนึ่งปีการศึกษาแบ่งเป็น 2 ภาคการศึกษา โดยมีเวลาเรียนภาค
การศึกษาละไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรศาสนศาสตร์บัณฑิตใน
สาขาวิชาต่างๆ ให้มีโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาวิชาสอดคล้องกับวิทยาการของสังคมสมัยใหม่
มีความหลากหลายและเป็นสากลยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยให้มีกลุ่มวิชาทาง
พระพุทศาสนา จำนวน 30 หน่วยกิต ไว้ทุกสาขาวิชา ที่เปิดสอน ดังนี้

1. คณะศาสนาและปรัชญา 2 สาขาวิชา
 - 1.1 สาขาวิชาพุทธศาสตร์
 - 1.2 สาขาวิชาปรัชญา
2. คณะมนุษยศาสตร์ 1 สาขาวิชา
 - 2.1 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
3. คณะสังคมศาสตร์ 3 สาขาวิชา
 - 3.1 สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

3.2 สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง

3.3 สาขาบริหารกิจการพระพุทธศาสนา

4. คณะศึกษาศาสตร์ 2 สาขาวิชา

4.1 สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

4.2 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

5. หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (หลักสูตร 2 ปี)

6. หลักสูตรระดับปริญญาโท 4 สาขาวิชา

6.1 สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

6.2 สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา

6.3 สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง

6.4 สาขาวิชาการจัดการศึกษา

วิทยาเขตอีสาน จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ หลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต ใช้
อักษรย่อว่า ศน.บ. โดยใช้ระบบการจัดการศึกษาตามหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย ปัจจุบันได้เปิดสอนตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

ระดับปริญญาตรี

ก. คณะมนุษยศาสตร์ เปิดสอนสาขาวิชาดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

ข. คณะศึกษาศาสตร์ เปิดสอนสาขาวิชาดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

2. สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

ค. คณะสังคมศาสตร์ เปิดสอนสาขาวิชาดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

2. สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง

3. สาขาวิชาบริหารกิจการพระพุทธศาสนา

ง. คณะศาสนาและปรัชญา เปิดสอนสาขาวิชาดังต่อไปนี้

1. สาขาวิชาปรัชญา

จ. หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (หลักสูตร 2 ปี)

ระดับปริญญาโท

ก. คณะศาสนาและปรัชญา

1. สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

ข. คณะสังคมศาสตร์

1. สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง

ค. คณะศึกษาศาสตร์

1. สาขาวิชาจัดการศึกษา

2.3.4 ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจและวัตถุประสงค์

ปรัชญา “ความเป็นเลิศทางวิชาการ ตามแนวพระพุทธศาสนา”

ปณิธาน มุ่งมั่นผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาให้มีความรู้คู่คุณธรรมมี

ความสามารถในการคิดเป็น พุดเป็น ทำเป็น และคิดดี พุดดี ทำดีตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

วิสัยทัศน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ดี มีความประพฤติดี ดำรงชีพในสังคมด้วยพรหม วิหารธรรม เป็นแหล่งรวมของความรู้และผู้เชี่ยวชาญวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ที่สามารถชี้นำสังคมและยุติข้อขัดแย้งด้านวิชาการพระพุทธศาสนาได้เป็นสถาบันที่มีระบบบริหารและระบบจัดการได้มาตรฐานสากล

พันธกิจ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน มีพันธกิจที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ดังนี้

1. ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจายโอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น
2. วิจัยและพัฒนางานด้านวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย
3. สร้างเสริมให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคม ชุมชนและท้องถิ่น สามารถชี้นำสังคมและยุติข้อขัดแย้งในหลักวิชาการพระพุทธศาสนา และจริยธรรม
4. รวบรวมและจัดเก็บข้อมูล ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม
5. ปรับปรุงระบบบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ได้มาตรฐานสากล

วัตถุประสงค์

1. ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ ทั้งทางด้านความรู้และความประพฤติ
2. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีภูมิคุ้มกัน และมีคุณภาพ
3. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
4. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน
5. สร้างระบบการบริหารองค์การให้เป็นองค์การที่มีมาตรฐานสากล

นโยบาย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน มีนโยบายในด้านการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจดังนี้

1. ผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนา ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานทั้งด้าน **ความรู้** ความประพฤติ มีพรหมวิหารธรรม
2. แสวงหาคณะความรู้ใหม่ๆ ด้านวิชาการพระพุทธศาสนา สังคมและด้าน **ศิลปวัฒนธรรม**
3. บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง เป็น ศูนย์กลางแห่งการ **แสวงหาความรู้วิชาการพระพุทธศาสนา**
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ สร้างภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม ดำรง **ความเป็นชาติไทยตามวิถีประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา**
5. บริหารจัดการมหาวิทยาลัย ให้ทันสมัย มีความโปร่งใสเป็นธรรม เน้น **ประสิทธิผล มีระบบสวัสดิการที่ดี สอดคล้องกับการเรียนรู้ตาม อริยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต**

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้วยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คือ **สมวาสนา ธนเมธีกุล⁵¹** ได้ศึกษาจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยตามสมมติฐานข้อที่ 1

1. สมมติฐานข้อที่ 1 นักศึกษาที่มีการสนับสนุนทางสังคมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาในระดับสูง จะมีพฤติกรรมรับผิดชอบสูงกว่านักศึกษาที่มีการสนับสนุนทางสังคมและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาในระดับต่ำ จากการศึกษา พบว่า

1) นักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างรวมและทุกกลุ่มตัวอย่างย่อย ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูง มีพฤติกรรมรับผิดชอบสูงกว่านักศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมต่ำ

2) นักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างรวมและทุกกลุ่มตัวอย่างย่อย ที่มีสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาสูง มีพฤติกรรมรับผิดชอบสูงกว่านักศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาต่ำ

ผลการวิจัยตามสมมติฐานข้อที่ 2

2. สมมติฐานข้อที่ 2 ตัวแปรจิตลักษณะและสถานการณ์ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาได้มากกว่าตัวแปรทำนายชุดใดชุดหนึ่งเพียงลำพัง จากการศึกษา พบว่า ตัวแปร

⁵¹ สมวาสนา ธนเมธีกุล, “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, อ่างแล้ว, 136 หน้า.

จิตลักษณะ 4 ตัวแปรและสถานการณ์ 2 ตัวแปร รวม 6 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรม
 รับผิดชอบของนักศึกษาได้มากกว่าตัวแปรทำนายใดชุดหนึ่งลำพัง โดยมีตัวแปรทำนายสำคัญได้แก่
 ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน เหตุผลเชิงจริยธรรม สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และพบว่า ใน
 กลุ่มตัวอย่างรวมสามารถทำนายได้ร้อยละ 52.5 และกลุ่มย่อยที่มีปริมาณการทำนายสูงสุด คือ กลุ่ม
 เพศชาย สามารถทำนายได้ร้อยละ 51.1

เอมอร พรหมมานอก⁵² ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความ
 รับผิดชอบในหน้าที่ของนักศึกษาวิชาชีพรุสถาบันราชภัฏ พบว่า พฤติกรรมการปฏิบัติตามระเบียบ
 ของสถาบัน เป็นพฤติกรรมความรับผิดชอบในหน้าที่ของนักศึกษาครูที่เด่นชัดเป็นอันดับหนึ่งในทัศนะ
 ของนักศึกษาวิชาชีพรุและอาจารย์ สถาบันราชภัฏ

จงจิตร ศิริทรัพย์จันทน์⁵³ ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า

- 1) วินัยในตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และทัศนคติต่อการเรียนมีความสัมพันธ์กับความ
 รับผิดชอบในการเรียน โดยมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
- 2) ตัวพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบในการเรียนมี 3 ตัว ได้แก่ วินัยในตนเอง
 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และทัศนคติต่อการเรียน ตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายความ
 แปรปรวนของคะแนนความรับผิดชอบในการเรียนได้ร้อยละ 69.37 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 มี
 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ 5.90 จากตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว วินัยในตนเอง เป็นตัวพยากรณ์ที่
 อธิบายความแปรปรวนของความรับผิดชอบในการเรียนได้มากที่สุด คือค่าร้อยละ 63

วัลภา ดวงชาทม⁵⁴ ได้ศึกษาผลการใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรมเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของ

⁵² เอมอร พรหมมานอก, “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบใน
 หน้าที่ของนักศึกษาวิชาชีพรุ สถาบันราชภัฏ”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชา
 จิตวิทยาการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2537, 139 หน้า.

⁵³ จงจิตร ศิริทรัพย์จันทน์, “ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์),
 2538, 97 หน้า.

⁵⁴ วัลภา ดวงชาทม, “ผลการใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรมเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเขวาไร่ศึกษา จังหวัดมหาสารคาม”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย:
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2539, 135 หน้า.

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเขวาสีภิบาล จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า

- 1) นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรม มีความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- 2) เพศชายและเพศหญิงมีความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน
- 3) นักเรียน กลุ่มที่ได้รับการใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรมต่างกัน มีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านต่อไปนี้ (1) ความรับผิดชอบต่อตนเองแตกต่างกันระหว่างการใช้การเสริมแรงทางสังคมกับการใช้บัตรเครดิตประทับตรารูปดาว และระหว่างการใช้การเสริมแรงทางสังคมกับการใช้ตัวแบบบุคคลจริง (2) ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน แตกต่างกันระหว่างการใช้บัตรเครดิตประทับตรารูปดาว กับการควบคุมตนเอง และระหว่างการใช้ตัวแบบบุคคลจริง กับการควบคุมตนเอง

จันทร์หา พวงยอด⁵⁵ ได้ศึกษา การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง พบว่า

- 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนสูงขึ้นในทุกสัปดาห์
- 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนในการเรียนสูงขึ้นตามลำดับจากสัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 3 แต่ในสัปดาห์ที่ 4 นักเรียนมีความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนลดลงเล็กน้อยและมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอีกในสัปดาห์ที่ 5 และสัปดาห์ที่ 6 ตามลำดับ
- 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียนด้านการปฏิบัติตนในการเรียนและด้านการยอมรับผลการกระทำของตนเองสูงขึ้น หลังจากการใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย⁵⁶ ได้ศึกษา คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพของมาตรเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอร์นไคค์ พบว่า

- 1) เมื่อทำการทดสอบคุณสมบัติในการจัดลำดับของมาตรวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นด้วยวิธีของธอร์นไคค์และวิธีของสมสรร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การจัดลำดับระหว่างมาตรวัดทั้งสอง ไม่แตกต่างกัน

⁵⁵ จันทร์หา พวงยอด, “การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง”, อ่างแล้ว, 106 หน้า.

⁵⁶ จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, “คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพของมาตรเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอร์นไคค์”, อ่างแล้ว, 296 หน้า.

2) เมื่อทำการตรวจสอบคุณสมบัติในการมีช่วงเท่ากัน ของมาตรวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นด้วยวิธีของธอร์นไดค์และวิธีของสมสรร พบว่า มาตรวัดทั้งสองไม่มีคุณสมบัติด้านการมีช่วงเท่ากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) ความเชื่อมั่นที่ทำได้โดยวิธีสอบซ้ำและวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา ของมาตรวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นด้วยวิธีของธอร์นไดค์และวิธีของสมสรร พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความเที่ยงตรงตามโครงสร้างโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับของมาตรวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นด้วยวิธีของธอร์นไดค์และวิธีของสมสรร พบว่า สามารถวัดได้ในสิ่งเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างมาตรวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของมาตรวัดทั้งสองกับเครื่องมือที่วัดคุณลักษณะเดียวกันและเครื่องมือที่วัดคุณลักษณะต่างกัน พบว่า ให้ผลไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการวิเคราะห์องค์ประกอบของมาตรวัดทั้งสอง พบว่า สามารถจำแนกข้อคำถามและความแปรปรวนที่องค์ประกอบแรกไม่มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นถึงความเป็นมิติเดียวกัน

5. ความเที่ยงตรงตามสภาพโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของมาตรวัดทั้งสองแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนด้านความรับผิดชอบ พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระพีพร นิ่มประยูร⁵⁷ ได้ศึกษา ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพที่มีต่อความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า

1) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงขึ้น หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของนักเรียนกลุ่มควบคุมสูงขึ้น หลังจากการได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของนักเรียนกลุ่มทดลอง ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

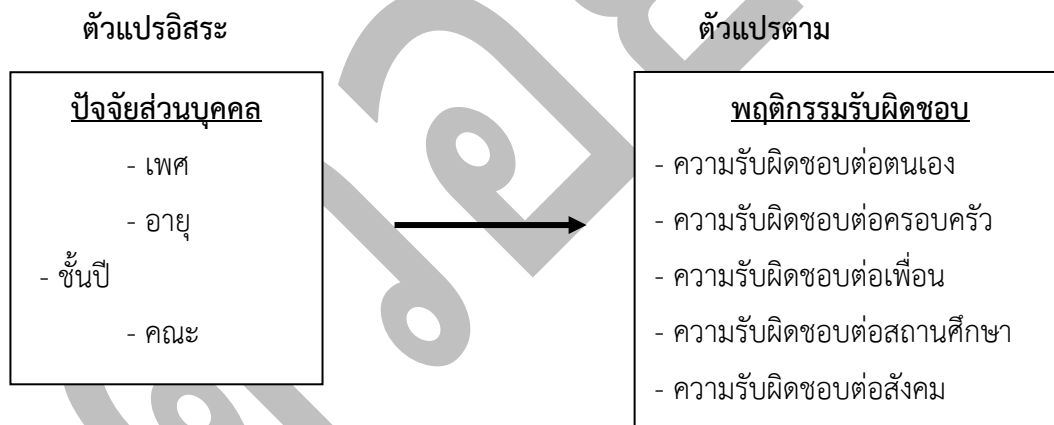
⁵⁷ ระพีพร นิ่มประยูร, “ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพที่มีต่อความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, *ปริญญาพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2537, 148 หน้า.

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย ครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาที่ควรนำมาศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นปี คณะ

จากการศึกษางานวิจัยของสมวาสนา ธนเมธีกุล เรื่องจิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น และจากการศึกษางานวิจัยของวัลภา ดวงชาตม เรื่องผลการใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรมเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเขาไร่ศึกษา จังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งจากการศึกษางานวิจัยของจงจิตร ศิริทรัพย์จันทน์ เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการศึกษานี้ พฤติกรรมรับผิดชอบที่ควรศึกษาประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และความรับผิดชอบต่อสังคม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย